

ירושלמי אקטואלי

יו"ל ע"י "בית המדרש למגידי שיעורים בדף היומי", כפר גנים ג' פתח תקוה

גליון מס' 16 | יבמות כ"ב-ל' | פרשת וילך | ה' תשרי תשע"ז

מצוות אכילה בעיו"כ

להתנקות מהחטאים שמשפילים את ערכנו ומעציבים את רוחנו. ועל כן יום הכיפורים הוא יו"ט, ולכאורה היה ראוי לשמוח בו גם באכילה ושתייה. אלא שבעת התשובה עצמה אי אפשר לשמוח באופן גלוי, שכן עיקר התשובה צער וחרטה, ועל כן נצטוונו להתענות ביום הכיפורים. לפיכך את הביטוי לשמחה הגופנית על מצוות התשובה, נצטוונו לעשות בערב יום הכיפורים על ידי אכילה ושתייה. ומתוך כך אנחנו זוכים לשוב בתשובה שלימה ביום הכיפורים על כל הצער הכרוך בכך (שערי תשובה ד, ח).

המצווה היא להרבות באכילה ושתייה יותר מכפי שאדם רגיל בכל יום. ויש אומרים שיש לאכול בערב יום הכיפורים כשיעור שאוכלים בשני ימים. לכתחילה יש לקבוע לפחות סעודה אחת על פת, ורבים נוהגים לקבוע שתי סעודות על פת (עיי' מ"ב תרח, יח; וכה"ח תרד, ב).

מובא בשם האר"י הקדוש, שבאכילה של ערב יום הכיפורים לשם שמיים יכול אדם לתקן את כל מה שאכל במשך השנה. וכל כך חשובה המצווה לאכול בערב יום הכיפורים, עד שנכון למעט בלימוד התורה כדי לקיימה בהידור.

אף שמצווה להרבות באכילה ושתייה, יש לאכול מאכלים קלים לעיכול ולא מאכלים שמתעכלים בכבדות, וכן צריך להיזהר מלהשתכר, כדי שיוכל להתפלל בצלילות הדעת (שו"ע תרח, ד; מ"ב יח).

עיקר המצווה לאכול ביום התשיעי ולא בליל תשיעי (גר"א, ערוה"ש תרד, ה) ומכל מקום כתבו כמה פוסקים, שגם באכילה בליל תשיעי יש קצת מצווה (ב"ח, ברכ"י).

גם מי שאינו חייב בצום, כגון חולה שיש בו סכנה, מצווה שיאכל בערב יום הכיפורים, להביא לידי ביטוי את שמחת היום ושמחת המצווה (כתב סופר קיב) ואם אין לו כוח לאכול הרבה, לכל הפחות יזהר שלא להתענות, שאפילו תענית חלום אסור להתענות בערב יום הכיפורים (רמ"א תרד, א) ובכך שיאכל ככותבת וישתה כמלא ולגמיו כבר נחשב שאינו מתענה (מנחת חינוך שיג, ט).

בתלמוד הבבלי מובא במסכת יומא פא: תני חייא בר רב מדיפתי ועניתם את נפשתיכם בתשעה וכי בתשעה מתענין והלא בעשור מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי.

ובירושלמי במס' תרומות פ"ח ה"ג מספרת הגמ' מעשה בחסיד אחד שהיה מגלגל בגילוי יין פעם אחת לקה בדלקת וראו אותו יושב ודורש ביוה"כ וצלוחית של מים בידו חד ב"נ איגלי לה גרב דחמר אזל בערובא צומא רבא למישפכינה חמתיה חד א"ל הביה לי נשתייה א"ל לאו מגלי הוא א"ל הביה לי ומרי דצומא ליקום לא איספק משתייה עד דאיתחלחל.

בשו"ע בס"י תרד, א כתב מצווה לאכול ולשתות בערב יום הכיפורים ולהרבות (בסעודה) לדעת רוב הפוסקים מצווה זו מהתורה, מ"א ומ"ב תרד, א) ומהגמ' הנ"ל ביומא שאמרו חכמים כל האוכל ושותה בתשיעי - מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי לומדים הפוסקים שאף שהתענית קשה מהאכילה, רצה הקב"ה להרבות שכרנו, והחשיב לנו את האכילה בתשיעי כאילו גם היא תענית.

הטעם למצווה, כדי להתכונן לתענית (רש"י) וגם כדי שיהיה לנו כוח להתפלל כראוי ביום הכיפורים (שערי תשובה ד, י) לפיכך, יש להקפיד בזה יותר בסעודה המפסקת. יש במצווה זו ביטוי לאהבת הקב"ה אותנו, שצוונו להתענות רק יום אחד בשנה כדי לכפר על עוונותינו, ומרוב דאגתו לנו, צווה שנאכל ונשתה לפי הצום, כדי שנוכל לסבול את הצום ולא יארע לנו ממנו שום נזק (רא"ש, טור או"ח תרד) ויש מי שאומר שאף שמבחינה גופנית האכילה בערב יום כיפורים מועילה לצום, יש בה גם עינוי, כי יש קושי נפשי לצאת מעונג ליגיעה ותענית (שבלי הלקט, ערוה"ש תרד, ד).

עוד טעם חשוב יש בזה, שכל המצוות שבתורה צריכות להיעשות בשמחה שלימה שכוללת גם שמחה גופנית. ובוודאי שגם מצוות התשובה ראוי לה שתיעשה בשמחה, שעל ידה אנחנו זוכים

נכנסים, מאזינים, מבינים ונהנים. הדף היומי בירושלמי

לקבלת השיעור במייל נא לשלוח כתובת מייל למס' 052-4636288

לע"נ
שמעון בן סוליקה ז"ל
הונצח ע"י
משפחת דהן

לע"נ
רבקה וייסטון
בת
ר' יהושע העשיל ז"ל
הונצחה ע"י המשפחה

הונצח ע"י ק"ר דניאלי
לע"נ של הר"ר אברהם גליק ז"ל

יום כיפורים

הרב אברהם בלאס שליט"א

שבאופן עקרוני חייבים למהר לאכול אחרי הצום ואסור להאריך את הצום ולו לזמן מועט.¹

הירושלמי מספר בביקורת (ראש השנה א, ד) על אבוא דרב שמואל בר רב יצחק שלא סמך על בית הדין של ארץ ישראל שיקבע את ראש השנה ביום השלושים לחודש אלול, ולכן צם יומיים ביום הכיפורים ומת. הביקורת של הירושלמי באה לידי ביטוי בכך שצינו את העובדה שרב שמואל בר רב יצחק אכן מת. לכאורה לחכם זה שצם יומיים ביום הכיפורים יש שם - רב יצחק, אם כן למה מאמר זה של הירושלמי לא מציין את שמו?

ה'פני משה' במקום מסביר את הדברים, והסברו מצביע על נקודת ביקורת נוספת. "ועל שהכניס עצמו לסכנה מספק לא הזכירו שמו בפירוש ואמרו אבוא דרב שמואל בר רב יצחק.

הירושלמי (תרומות ח, ה) מעמת בין שמירת החיים לבין העבודה הרוחנית של יום הכיפורים: "חד בר נש איגלי ליה גרב דחמר אזל בערובת צומא רבא למישפכיניה חמתיה חד אמר ליה הביה לי נישתייה אמר ליה לאו מגלי הוא אמר ליה הביה לי ומריה דצומא ליקום לא אספק מישתי עד דאיתחלחל" (-אדם אחד השאיר חבית יין מגולה. בערב יום הכיפורים התכונן אותו אדם לשפוך את המים. ראה אותו אדם אחד וביקש ממנו לשתות. אמר לו אותו אדם מדובר ביין מגולה. אמר לו אותו אדם תן לי לשתות, ובזכות יום כיפור הבא עלינו לטובה הקב"ה יגן עלי. לא הספיק לשתות עד שנחלה). דרך סיפור זה מיטיב הירושלמי להראות שלא ייתכן שהחיים הדתיים יפגעו בזרימה השוטפת של החיים. שום עבודה רוחנית אינה מתירה פגיעה בגוף האדם.

ולמסכת יומא עצמה. ראשית קובע הירושלמי (יומא ח, ה): "תני: הזריז משובח והנשאל מגונה והשואל הרי זה שופך דמי". ראשית יש לשים לב לקביעה שהנשאל הרי זה מגונה. פירושם של דברים הוא שהרב אינו אמור לעסוק רק בנושאים דתיים כביכול כמו שבת כשרות ותפילה אלא גם בנושאים ששייכים לשמירת הבריאות והנפש, לדרך ארץ וכד'. התורה אינה מנותקת מן החיים.

אם נכונים הדברים ביחס לרב, הרי נכונים הדברים שבעתיים ביחס לאדם עצמו. אדם צריך להבין שלא תיתכן מציאות דתית שתפגע בקדושת החיים. הכלל הבסיסי והיסודי הוא שפיקוח נפש דוחה שבת. ולא בכדי הרמב"ם בנושא פיקוח נפש בשבת (יסודי התורה הלכות שבת פרק ב הלכה ג) הוסיף התייחסות אמונית לדברים - כשעושים דברים האלו אין עושין אותן לא ע"י גוים ולא ע"י קטנים ולא ע"י עבדים ולא ע"י נשים כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם, אלא על ידי ג גדולי ישראל וחכמיהם, ואסור

1 ישנה סוגיה נוספת בירושלמי תענית ד,א המביאה מחלוקת מתי סוף זמן נעילה. רב אומר: נעילת שערי שמים ור' יוחנן סובר:

נעילת שערי היכל שהוא זמן מוקדם יותר. הירושלמי פוסק כר' יוחנן. הירושלמי דואג לצמצם את אורך הצום ככל שניתן.

אחת השאלות המרכזיות בעולם האמונה היא האם התורה מחוברת אל החיים. למרבה הצער ישנם רבים וטובים החושבים שמטרת היהדות היא התנתקות מעולם החומר - התנתקות מן החיים. דווקא דרך יום הכיפורים שהוא, לכאורה, יום של ניתוק מן החיים מראים לנו חז"ל, ובעיקר בולטים הדברים בתלמוד הירושלמי, שתורת ישראל מחוברת אל החיים. ולא רק זו, דרך יום הכיפורים אפשר להבין טוב יותר את המושג חיים.

כבר במשנה אנו רואים שיום הכיפורים לא רק שלא מכוון להתנתקות מן החיים, אלא להיפך יום הכיפורים קורא להעצמת החיים. מבט שטחי על יום הכיפורים משאיר את הרושם שביום זה יש להתרחק מכל דבר חומרי, בטח ובטח לא להתעסק בענייני הקמת משפחה וכד' והנה המשנה (תענית פרק ד משנה ח) מלמדת אותנו שלא פחות ולא יותר יום הכיפורים הוא היום המיוחד של השידוכים. "אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו כל הכלים טעונין טבילה ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים".

יום הכיפורים נתפש בימינו כיום שכולו תפילה. מעדויות רבות עולה שבזמן הבית ציבור ענק היה מחכה לכהן הגדול שיצא בשלום מן הקודש (לפי עדותו של ספר שבט יהודה כל העם אשר בירושלים היו עוברים לפניו). ניתן להניח שציבור גדול היה עסוק בחלק גדול מיום הכיפורים רק בהשגת תור ובהמתנה לכהן הגדול.

בירושלמי אנו רואים במפורש שיש ביום הכיפורים מקומות נוספים מלבד בית הכנסת. הירושלמי (יומא ו, ד) מספר: "רבי חיה בר בא הוה משתעי הדין עובדא: חד בר נש הוה מהלך בשוקא וברתיה עימיה. אמרה ליה ברתיה: אבא צהייא אנא. אמר לה: אורכין ציבחד. א"ל: אבא צהייא אנא. א"ל: אורכין ציבחד. ומיתת. " (- ר' חיה היה מספר את הסיפור הזה. אדם אחד היה מהלך בשוק יחד עם ביתו ביום הכיפורים. הבת אמרה לאביה פעמיים שהיא צמאה, ואביה ענה לה שתחכה רגע. פתאום נפלה הבת ומתה). נשים לב שהירושלמי מספר שהאב ובתו היו הולכים בשוק.

מימרה נוספת בירושלמי (יומא ח, א): "היה הולך אצל רבו אצל בתו ועבר בים או בנהר אינו חושש" למרות איסור הרחיצה ביום הכיפורים, הרי מי שהולך לקיים מצווה מותר לו לעבור במים באם אין אפשרות אחרת בדרך לקיום המצווה. נשים לב ונראה שהירושלמי משתמש בביקור משפחתי (- הולך אצל בתו) כדוגמה למצווה. וכי אין דברים אחרים לעשות ביום הכיפורים חוץ מביקור משפחתי. התשובה היא שיום הכיפורים הוא יום שבא לחזק את החיים, וביקור משפחתי הוא חיזוק המשפחה - חיזוק החיים.

ומה יש לירושלמי לומר בנושא שמירת הגוף והנפש ביחס ליום הכיפורים. נקדים ונאמר שישנה סוגיה מפורשת בירושלמי (תענית ד, א) המעלה אפשרות שתפילת נעילה של יום הכיפורים תפטור את תפילת ערבית של מוצאי יום הכיפורים. רואים מירושלמי זה

שקשור לבעל הבולמוס עצמו הרי שר' יוחנן עצמו מלמד אותנו שמותר לו לאדם זה, שחסר לו שיקול דעת מתאים, לעשות את כל המאמצים כדי להינצל.²

ישנו מקור מעניין נוסף בירושלמי יומא (ו, ב) בנושא שמירת הבריאות והנפש: "אומר לו (לאיש העיתי הלוקח את השעיר המשתלח): הרי מזון והרי מים לייפות את כוחו למה שאין יצר הרע תעב אלא דבר שהוא אסור לו, כהדא רבי מנא סלק למבקר לרבי חגייה דהוה תשיש אמר ליה: צהינא. אמר ליה: שתה. שבקיה ונחת ליה בתר שעה סלק לגביה אמר ליה מה עבדת ההיא צהיותך אמר ליה כד שרית לי אזלת לה (-) ר' מנא ביקר בעיצומו של יום כיפור את ר' חגי שהיה חולה. אמר לו ר' חגי (שכפי הנראה לו היה ממש במצב של פיקוח נפש) שהוא צמא. אמר לו ר' מנא שמותר לו לשתות. ר' מנא עזב את ביתו של ר' חגי וחזר לאחר שעה. כאשר הוא חזר הוא שאל את ר' חגי מה הוא עשה, ור' חגי ענה שברגע שהוא קיבל היתר לשתות הצמא נעלם.³

הירושלמי אינו מהסס להשמיע את קולו בעוז. אנו עוזרים לאיש העיתי למלא את תפקידו בצורה הטובה ביותר בלי כל חשש שיכשל פיסית במשימה, ולכן מתירים לו לשתות וקל וחומר אם ישנו ספק קל שבקלים שאדם יסתכן ביום הכיפורים מתירים לו לאכול.

נחתום את ההתייחסות של הירושלמי בנושא פיקוח נפש באמירה שהיא למעשה המסקנה העולה מהסיפור שהבאנו לעיל אודות הילדה שמתה בגלל שאביה לא הזדרז להשקותה. "ר' אחא כד מפני מוספא הוה אמר קומיהון אחינן מאן דאית ליה מיינוק ייזיל בגיניה (-) ר' אחא לפני תפילת מוסף אמר לפניו - אחינו מי שיש לו ילדים קטנים אל ישכח לדאוג להם למזון). ישנה כאן ראייה מקיפה המדגישה את הצדדים המוסריים ואת זרימת החיים, גישה שתובעת מן האדם לא לשעבד את עצמו לגמרי לצדדים הדתיים, אלא לשים לב לצדדים המוסריים, לשים לב שיש לו אחריות על הסובב.

לאחר שהסקנו שיום הכיפורים מבליט בזוויות שונות את עוצמות החיים צריך להבין מדוע התורה דורשת לצום ביום זה. התשובה היא שמטרת יום כיפור אינה הצום עצמו. הצום תפקידו הוא לשבור את השגרה. ושבירת השגרה תפקידה לפתוח את הלב. יום הכיפורים הוא יום הפגישה של הקב"ה ועם ישראל וברור הדבר שעם ישראל צריך להיות ביום זה במיטבו. מיטבו של עם ישראל הוא גילוי מרבי של התכונות בהם מצטיין עם ישראל, כפי שלימדו אותנו חז"ל - ביישנים, רחמנים וגמלי חסדים.

לענ"ד העמדה המרכזית של היהדות, והדברים בולטים יותר בירושלמי, היא שהצדדים הרוחניים אינם מזלזלים בצדדים המעשיים ויום הכיפורים הוא למעשה מבחן לאדם. האדם נבחן **בכך שלמרות שהוא מצווה על חמשה עינויים, בתודעתו הוא נותן**

2 מעניין הדבר שגם בבבלי (פג, ב) מובא סיפור אודות הבולמוס שאחו בר' יוחנן שם על מסופר הדרכה ספציפית שר' יוחנן ביצע - אכילת תאנים במזרח של עץ תאנה, דבר שהציל את חייו. בסיפור שבבלי לא מוזכרת מילה אחת ביחס לאכילת איסורים.

3 נשים לב שגם במקור זה מדובר על פעילות מחוץ לבית הכנסת - ביקור חולים, ולא רק פעם אחת אלא פעמיים.

להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר +ויקרא י"ח+ אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם, הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם, ואלו המינים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתוב אומר +יחזקאל כ'ו+ וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם.

בנושא שמירת הבריאות והנפש הרי שהירושלמי מקל הרבה יותר ביחס לבבלי. נדגים את הדברים בשלשה דוגמאות מתוך פרק ח של מסכת יומא הפרק שנושאו המרכזי הוא שמירת הבריאות והנפש.

הירושלמי (יומא ח, ד) מחדש דין שאינו מופיע בבבלי: "חולה אומר: יכול אני ורופא אומר: איני יודע רבי אבהו בשם רבי יוחנן: נעשה כספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת". חידושו של הירושלמי הוא שלמרות שאין כאן שום טענה השוללת אפשרות של צום אסור להניח לחולה זה לצום.

דוגמה שנייה היא מגמת ההקלה של הירושלמי ביחס לבבלי. **הבבלי**, ביחס למעוברת שהריחה מאכל מסוים שאם לא נותנים לה לאכלו הרי היא במצב של פיקוח נפש, מביא ברייתא: "תנו רבנן: עוברת שהריחה בשר קודש או בשר חזיר - תוחבין לה כוש ברוטב, ומניחין לה על פיה. אם נתיישרה דעתה - מוטב, ואם לאו - מאכילין אותה רוטב עצמה, ואם נתיישרה דעתה - מוטב, ואם לאו - מאכילין אותה שומן עצמו, שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים". נשים לב שהשלב הראשון אותו נוקט הבבלי הוא שמניחים את בשר האיסור על פי המעוברת מבלי שתטעם ממנו. לעומת זאת הירושלמי (יומא ח, ד) מתיר למעוברת כבר בשלב הראשון לטעום מהרוטב של בשר האיסור: "בתחילה תוחבה ברוטב. אם שבה נפשה הרי יפה, ואם לאו נותנין לה מגופו של איסור.

דוגמה שלישית. מי שנתקף בולמוס הרי הוא במצב של פיקוח נפש חייבים להאכיל אותו מידית. אם אין בנמצא דברים המותרים באכילה, הרי חייבים להאכיל אותו מאכלים של איסור.

האם במקרה של האכלת איסור ישנם הגבלות מסוימות. נצטט את שני התלמודים: "תנו רבנן: מי שאחזו בולמוס - מאכילין אותו הקל הקל, טבל ונבילה - מאכילין אותו נבילה, טבל ושביעית - שביעית. טבל ותרומה - תנאי היא, דתניא: מאכילין אותו טבל, ואין מאכילין אותו תרומה. בן תימא אומר: תרומה ולא טבל" (בבלי יומא פג, א). "תני מאכילין אותו את הכל בקל נבילה ותרומה" מאכילין אותו מתרומה טבל ושביעית מאכילין אותו שביעית חלה וערלה צריכה" (ירושלמי יומא ח, ד). שני התלמודים מסכימים שיש סדר קדימויות באיסורים וחייבים להקדים את האיסור הקל תחילה. והנה נשים לב לדבר תמוה. הירושלמי קודם שהוא מביא את הברייתא העוסקת בסדר הקדימויות מספר אודות הבולמוס שתקף את ר' יוחנן: "ר' יוחנן מטתיה כן ואכל מה דאשכח קדמוי וקרין עלוי החכמה תחיה בעליה" (ר' יוחנן נתקף בולמוס ואכל מה שהיה לפניו ללא כל סדר קדימויות וקרא על עצמו את הפסוק - 'החכמה תחיה בעליה'). הירושלמי רוצה ללמדנו שהקל הקל תחילה נאמר רק ביחס לאלו שעוזרים לבעל הבולמוס, בכל מה

הפרשה בירושלמי

כתב השלחן ערוך בהלכות עשרת ימי תשובה (או"ח סי' תר"ג), אף מי שאינו נזהר לאכול מפת של גויים, מפני שסומך על מה שיש שנהגו להקל בזה, מכל מקום, בעשרת ימי תשובה צריך להזהר שלא לאכול מפת זו. וזאת משום שבימים אלו על האדם להזהר מאד מן האיסור, ואף בדבר שיש מקום היתר להקל בו, צריך שיחמיר על עצמו שלא לנהוג בו היתר. וכל זה אף בדבר שיש בו מקום היתר ממש, כל שכן בדברים שיש בהם חשש איסור ממש שצריך להזהר מהם בכל ימות השנה, וכל שכן בימים אלו.

הטור הביא דין זה בשם הירושלמי, וכתב אבי"ה קבלתי אלו הם שבעה ימים שבין ר"ה ליוה"כ ע"כ וקורא אותן ז' ימים לפי שבר"ה לא היה צריך להזהר לאכול בטהרה שפשיטא שיאכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל ולא נשאר עדיין אלא ז' ימי חול שהוצרך להזהירו עליהן וע"כ נוהגין באשכנז שאף מי שאינו נזהר מפת של עו"ג בעשי"ת הוא נזהר .

המקור לדין זה מהירושלמי מופיע במסכת שבת פרק א':

רבי חייא רובא, מפקד לרב: אין את יכול מיכול כל שתא חולין בטהרה אכול. ואם לאו תהא אכיל שבעה יומין מן שתא.

מיכן היה ר' פינחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות. נקיות מביאה לידי טהרה. טהרה מביאה לידי קדושה. קדושה לידי ענוה ענוה לידי יראת חט. יראת חט לידי רוח הקודש. רוח הקודש לידי חסידות. חסידות לידי תחיית המתים. תחיית המתים לידי אליהו ז"ל. זריזות לידי נקיות. [שם טז כ] וכלה. וכיפר. נקיות לידי טהרה. [שם יב ח] וכפר עליה הכהן וטהרה. טהרה לידי קדושה. [שם טז יט] וטיהרו וקידשו. קדושה לידי ענוה. [ישעי' נז טו] כי כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש שמו מרום וקדוש אשכון ואת דכא ושפל רוח. ענוה לידי יראת חטא דכתיב [משלי כב ד] עקב ענוה יראת ה'. א"ר יצחק בר אלעזר מה שעשת חכמה עטרה לראשה. עשת ענוה עקב לסולייסה דכתיב [תהילים קיא י] ראשית חכמה יראת ה'. וכתיב [משלי כב ד] עקב ענוה יראת ה'. יראת חט לידי רוח הקודש. דכתיב [משלי ב ה] אז תבין יראת ה' ודעת אלהים תמצא. רוח הקודש לידי חסידות. דכתיב [תהילים פט כ] אז דברת בחזון לחסידיך. חסידות לידי תחיית המתים. דכתיב [יחזקאל לז יד] ונתתי רוחי בכם וחיייתם. תחיית המתים לידי אליהו ז"ל. דכתיב [מלאכי ג כג כד] הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. תני בשם ר"מ כל מי שהוא קבוע בארץ ישראל. ואוכל חוליו בטהרה. ומדבר בלשון הקודש וקורא את שמע בבוקר ובערב מובטח לו שהוא מחיי העולם הבא.

הנהגה זו המצויה בדברי הירושלמי טעונה ביאור, מדוע עתה בעומדנו למשפט לפני הקב"ה, מצווים אנו לשנות מסדר הנהגתנו בשאר ימות השנה, ולנהוג בהנהגות אלו שאינן מאפיינות את התנהגותנו במהלך כל השנה.

יתירה מכך, יש כאן הנהגה שאיננה על פי מידת היושר, ואדרבה, עלולה הנהגה זו לעורר עלינו תרעומת מצד מידת הדין, שהרי אין הנהגה זו נוהגת אלא רק בימים אלו שבין ראש השנה ליום הכיפורים, ואין זה סדר הנהגתנו לכל השנה כולה.

בספר 'מועדי קודש' ביאר את הדברים על פי דברי הגר"א בספרו 'אדרת אליהו' בביאור הפסוק "ויתן אותם אלוקים למאורות ברקיע השמיים..." שכיוון ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה במספר הימים של עשרת ימי תשובה, לכן המעשים שעושה אותם האדם בימים אלו פועלים וחשובים כנגד וככל השנה כולה.

הגר"א מבאר שכל יום מראש השנה עד יום כיפור, פועל מתקן וכולל את כל הימים שהיו במהלך כל ימי השנה באותו יום, כך נמצא שבתום שבעת הימים הללו, מתקן האדם את כל ימות השנה כולה, יום ראשון את כל הימי ראשון, יום שני את כל הימי שני וכן על זה הדרך.

על פי דברים אלו מתבארים דברי הירושלמי, אמנם במהלך כל השנה כולה אין האדם נוהג להחמיר על עצמו להימנע מלאכול פת עכו"ם, נוהג הוא כעיקר הדין שהדבר מותר. אותו אדם אינו עובר עבירות במהלך השנה כולה, נוהג הוא כנדרש ממנו כדת וכדין. אלא שבימים אלו, הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים, לא סתם ימים אלו כבכל ימות השנה, מדובר בימים כלליים הכוללים את פעולות השנה כולה.

כשם שברור לו לאדם שהנהגה שלו עם אברי הגוף משתנה בין אבר לאבר, ישנם איברים שהנשמה תלויה בהם, איברים שאם יזניח את הטיפול בהם, לא ילך לרופא בכדי לבדוק את פשר כאביו באותם איברים, הרי שייתכן שחלילה יחמיר מצבו ויסתכן למיתתו. שהרי איברים אלו הינם איברים חיוניים לגופו ולחיייו, זאת בניגוד לאיברים אחרים, שאין הנשמה תלויה בהם, וכאבים באותם איברים אמנם מסמנים על בעיה מסוימת שהוא סובל בהם, אך אין זה יכול לסכן את חייו.

כך גם בפעולות הרוחניות שמצופה מהאדם שינהג בכל ימות השנה לעומת ימים אלו. במהלך השנה כולה, הרי שהאדם יכול לנהוג כעיקר הדין, אין הוא חלילה עובר עבירות, הוא אוכל פת עכו"ם כמסקנת ההלכה להתיר, עושה הוא ונהוג כמצופה ממנו. אולם בהגיע ימים אלו, ימים שהם נמשלים לאיבריו החיוניים של האדם, אין הוא יכול להמשיך ולהסתפק בטיפול רגיל ושגרת כפי שנהוג הוא באיברים שהם אינם חיוניים. מצופה מהאדם בימים אלו, לנהוג ביתר זהירות ובהקפדה יתירה מעבר להרגלו, מפני שימים אלו ימים נעלים הם.

כשהאדם זהיר יותר בימים אלו בהנהגותיו אין זה צביעות או סתירה להנהגתו במהלך ימי השנה כולה, כיוון שימים אלו במהותם שונים ונחלקים משאר ימות השנה.

עורך: ראש בית המדרש הרב ישראל מאיר ריאני שליט"א

חברי המערכת: הרב איתמר נגר | הרב מאיר וולברשטיין | הרב מרדכי הרבסט | הרב נפתלי וסרמן

כתובת האתר: www.lomdimyerushalmi.org